

In de vorige Bij de Les schreef Ivo Mijland een artikel over de stiefvader van Joris. Deze maand het vervolg.

Op zoek naar (de andere) Joris

Een arrestatie van een teamleider roept veel emoties op. Maar als die storm geluwd is, realiseert de professional zich wellicht dat het niet okay is om een leerling met harde hand het lokaal uit te werken. Wat kan een professionele organisatie doen als het gaat over de omgang met Joris en zijn stiefvader?

door Ivo Mijland en Ard Nieuwenbroek

‘Wat een ellende!’ Dat is een veelgehoorde reactie op mijn verhaal in het vorige nummer over Joris, de zeventienjarige leerling die het klaslokaal niet wil verlaten en vervolgens door de teamleider met stevige hand het lokaal wordt uitgezet. Met veel gevolgen: een boze (stief)vader die aangifte doet, waardoor de teamleider als beklaagde in een politieauto wordt meegenomen voor verhoor. De landelijke pers stort zich op de gebeurtenis en de commotie is groot.

Negatieve beeldvorming

‘Wat een ellende!’ slaat op veel meer in deze bijzondere situatie. De geschiedenis van Joris (vol onrecht), de jarenlange verstoorde relatie van de school met Joris en zijn (stief)ouders en natuurlijk de narigheid waarin de teamleider terecht kwam. Voor een school betekent zo’n situatie vervelende publiciteit die kan leiden tot negatieve beeldvorming. Veel schoolleiders liggen hier wakker van.

Na het incident

Wat kun je doen als je een escalatie hebt zoals met Joris? Als de teamleider, om wat voor reden ook, met lichamelijk contact de leerling uit de les verwijdt, doet hij er goed aan nog diezelfde dag en zo snel mogelijk uit eigen beweging contact te zoeken met de ouders en hen op school uit te nodigen. Deze vorm van erkenning voorkomt veelal dat ouders een aanklacht indienen: ‘Vandaag is er iets heel vervelends gebeurd tussen Joris en mij. Ik wil daar vanuit mijn verantwoordelijkheid graag met u over spreken op school.’

Proactief handelen

Sowieso is het verstandig en constructief om als instituut proactief te zijn. Het is een kans om het partnerschap tussen ouders en school te verstevigen. Niet uit zwakte maar uit kracht. Proactief handelen betekent dat je na een incident direct kijkt wat je zelf kunt doen om escalatie te voorkomen. Wat had anders gemoeven? Wat maakte me zo boos? Welke andere keuzes had ik kunnen maken? Vaak zijn we juist geneigd reactief te handelen: we wachten in dat geval af hoe de ander zijn verantwoordelijkheid neemt.

Voor het incident

Het mooiste is als je kunt voorkomen dat het gedrag van Joris voer voor de pers wordt. Iedereen die dagelijks de hobbels van het schoolleven ervaart, weet dat daar geen simpele antwoorden voor bestaan. Ook de geschiedenis van Joris, zoals omschreven in de vorige Bij de Les, maakt duidelijk dat de oplossing niet in één artikel gepresenteerd kan worden. Om het begrijpelijk maken, simplificeren we hier de situatie, wetend dat we daarmee voorbij gaan aan de complexiteit van dergelijke grote incidenten.

Joris als leerling

We hebben deze leerling, we hebben zijn gedrag en we hebben de regels. Bij onjuist gedrag straft de school vanuit pedagogische kaders. De leerling heeft de regels overtreden en dat accepteren we terecht niet. Maar soms heb je te maken met kinderen waarbij de regels geen of slechts tijdelijk effect sorteren. In dat geval moet je als mentor van rol wisselen. Een mentor heeft minstens twee rollen: opvoeder en coach. Het verschil is duidelijk. Opvoeden is het overdragen van normen en waarden. Als pedagogisch-didactisch instituut heeft een school ook de (door ouders gedelegeerde) taak om normen en waarden over te dragen. Bij coaching spelen normen en waarden een andere rol. De coach houdt ze 'op zak' en plaatst ze als het ware in de zijlijn van de begeleiding.

Van opvoeder naar coach

Als pedagogische begeleiding niet meer werkt, is coaching een betere methodische aanpak. Anders gezegd: als een goede pedagogische aanpak bij voortdurend geen resultaat boekt, moet je niet 'meer van hetzelfde' doen. Dat leidt tot wederzijdse frustraties bij leerling en mentor. Voor een leerling moet het echter wel helder

zijn dat de mentor of leraar kiest voor de rol van opvoeder of voor die van coach. In vaktermen heet dat 'roldifferentiatie'. Een voorbeeld daarvan is de zin: 'We hebben de laatste tijd alleen maar met elkaar gepraat over wat je verkeerd doet en dat we dit niet accepteren. Nu wil ik dit eens niet doen. Eigenlijk merk ik dat we elkaar alleen maar een klein beetje kennen. Hoe ging het bijvoorbeeld met jou op de basisschool?'

Zien waar je blind bent

Bij Joris zijn frustraties en destructief gedrag al jaren aan de gang. De school was al jaren bezig Joris te leren hoe het hoort, maar echt lang

Vandaag is er iets heel vervelends gebeurd tussen Joris en mij

duurde het herstel nooit. Coaching begint waar de pedagogiek ophoudt. Het is de methode van zien waar de pedagoog doorgaans blind is. Een gecoachte leerling moet zich natuurlijk nog steeds wel aan de regels van de klas houden.

Vanuit de contextuele benadering zien we het wangedrag van Joris als destructieve reactie op (vaak buiten school) aangedaan onrecht. Het is van belang om in coachende gesprekken met Joris informatie te krijgen over al het onrecht dat hem (van baby af) is aangedaan. Spreken daarover geeft kansen tot erkenning van dat onrecht door de coach. Op Joris heeft dit een constructief effect, ook op zijn gedrag.

Bereidheid tot luisteren

Alleen al de bereidheid om te luisteren naar zijn verhalen is een vorm van erkenning. Als iemand echt naar je

luistert, maakt het brein zelfs endorfine aan. Erkenning geven is overigens niet hetzelfde als iemand gelijk geven. Erkenning geven is in je communicatie ervoor zorgen dat de ander ervaart dat jij het aangedane onrecht kunt en wilt zien (niet langer blind). Erkenning is ook woorden kunnen toevoegen die de leerling herkent als zijn werkelijkheid (kijken door de ogen van de ander).

Juiste woorden kiezen

Een voorbeeld bij Joris naar aanleiding van de vele wisselende contacten van moeder na het overlijden van zijn vader, waarbij hij vele malen getuige was van haar seksuele activiteiten: 'Ik weet het natuurlijk niet zeker maar

het lijkt me lastig om zelf te zien hoe je moeder intiem omgaat met een nieuwe vriend in huis'.

Zo'n zin is pas zinvol als de coach spreekt vanuit meervoudige partijdigheid. Je kunt zijn moeder niet veroordelen in zo'n erkenning aan Joris. Dat zal hij, vanuit zijn loyaliteit aan zijn moeder, nooit kunnen ontvangen. Niet meervoudig partijdig is bijvoorbeeld de zin: 'Het is natuurlijk onbeschoft hoe je moeder telkens weer met een andere man in jullie huis gaat vrijen! Daar moet je als kind wel last van hebben.' Dat is geen erkenning die hij kan ontvangen want dan is hij deloyaal aan zijn moeder.

Gedrag volgt erkenning

Coaching van Joris is het voortdurend op respectvolle en passende wijze zoeken naar het aangedane

onrecht in zijn leven en dat vanuit een meervoudig partijdige grondhouding. Mensen reageren op deze erkenning door niet te leunen op het verworven destructieve recht, maar zich juist constructief te gedragen. In school betekent dit: meedoen, leren en samenwerken.

Het incident zelf

Op het moment dat een leerling weigert het klaslokaal te verlaten, ontstaat een lastige situatie die een lange voorgeschiedenis kent. Zo'n moment komt niet onverwachts. De voorkeur gaat dan uit naar een de-escalerende benadering met overeind houden van de noodzakelijke pedago-

lokaal niet verlaat en dat blijft niet zonder gevolgen. Vandaag nog krijg je, met je ouders, een uitnodiging om over dit incident te praten'.

Als deze interventie zorgt voor toemende in plaats van afnemende dreiging, dan is verder werken onmogelijk. Bel dan de teamleider, die officieel de les stopzet. In de hele aanpak is het zaak om op rustige maar krachtige wijze dit besluit mee te delen. Laat als leraar zien dat je je niet laat verleiden tot een machts spel maar juist erg gezagsgetrouw handelt.

Snel handelen

Meteen na de les (stopgezet of eventueel voortgezet) is er overleg

ouder(s) om een afspraak te maken. Door deze aanpak gebeuren minstens twee elementaire zaken: we accepteren het gedrag van de leerling niet en roepen de ouder(s) als partner in onze samenwerking op om in een gesprek tot een oplossing te komen in het belang van ouder, kind en school.

Joris is geen lieverdje. Zijn niet-liefdoen komt echter voort uit een leven vol onrecht. Voorkom dat hij jouw professioneel handelen als nieuw onrecht ervaart. Dat betekent dat je eerlijk bent, dat je bereid bent om achter de destructie te kijken, maar ook dat je betrouwbaar bent en dus niet aan de regelruimte gaat tornen.

Ivo Mijland is contextueel hulpverlener en supervisor (VCW reg.). Hij geeft trainingen en advies op scholen (www.orthoconsult.nl) en is staflid van de opleiding contextuele leerlingbegeleiding. Ard Nieuwenbroek is contextueel (leer)therapeut en staflid van de tweejarige opleiding contextuele leerlingbegeleiding.

Bevestig het partnerschap tussen (stief)ouders en school

gische hiërarchie. Concreet betekent dit dat na de weigering de leraar het volgende zegt: 'Ik constateer dat je het

tussen leraar en teamleider, waarbij een van beiden dezelfde dag en liefst zo snel mogelijk contact zoekt met de

EEN GESPREK OVER EEN INCIDENT BESTAAT UIT DRIE ONDERDELEN

1

Gesprek met ouders

Eerst is er een gespreksonderdeel met alleen de ouder(s). Hierin moet het partnerschap tussen ouders en school worden (her)bevestigd. Niet op de manier van: 'Uw zoon heeft zich misdragen en we verwachten van u dat u vierkant achter ons staat'. Maar meer: 'We hebben u als (stief)ouder(s) van Joris op dit moment nodig omdat het ons niet is gelukt hem te begeleiden zoals we denken dat goed voor hem is'. Beschrijf het incident vervolgens zo neutraal mogelijk.

2

Gesprek tussen ouders en kind

Het tweede deel van het gesprek is met ouder(s) en Joris. Na een inleiding waarin de gespreksleider op een neutrale manier terugkijkt op het incident, vraagt hij aan de ouder(s) om te reageren. Als het partnerschap in het eerste deel van het gesprek is bevestigd, zullen vrijwel alle ouders constructief reageren en geven ze vaak suggesties hoe uit deze impasse te raken.

3

Afspraken met ouders

Het derde deel is weer zonder Joris. In dat deel maakt de school met de ouders afsluitende afspraken over hoe het partnerschap in de nabije toekomst veilig kan worden gesteld. Duidelijk is dat we Joris buiten de 'partnergerekenen' houden. Dat is een bewuste methodische keuze. Praten met kinderen en hun ouders over een pedagogische aanpak en pedagogische mislukkingen is voor kinderen ineffectief en onveilig.